

İZMİR MAKEDONYA GÖÇMENLERİ
KÜLTÜR ve DAYANIŞMA DERNEĞİ

VARIDAR

HABER BÜLTENİ • Sayı 5 Nisan 2001

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız Kutlu Olsun!

EGEMENLİK ULUSUNDUR!

M.K. Atatürk

YURTTA BARİŞ, DÜNYADA BARİŞ

Romantik Türk Milliyetçiliğinin Enstrümanı Olarak Ziya Gökalp'in Halk Masalları

Ziya Gökalp, modern Türk milliyetçiliğinin manevi babasıdır. Ziya Gökalp'in *Türkçülüğün Esasları* adlı kitabında bedii, ahlaki, hukuki, dini, iktisadi ve felsefi yönlerini etraflıca anlattığı Türk milliyetçiliği, bir siyasi program olmaktan öte bir hayat felsefesi olmak iddiasındadır. Gökalp, Türk milliyetçiliği ideolojisini yaymak için toplamsal ve felsefi makalelerin yanı sıra, şiirler, manzum ve mensur hikayeler, masallar da yazmıştır.

Seçkin SEVİM
Bilkent Üniversitesi
Master Öğrencisi

Türk toplumu ve kültürünü sosyolojik bir metotla inceleyen ilk Türk bilgini olan Ziya Gökalp, folklor alanında yaptığı çalışmalarla öncü rolü üstlenmiştir. Folklor ürünlerinin her türünün büyük önem taşıdığına inanan Gökalp, Türk halkı içinde halen yaşamakta olan masalları, türküler, atasözlerini ve İslam öncesi döneme ait inançları araştırmıştır. Gökalp'e göre sanat, ahlak, din hakkında doğru anlayışlar hep halktadır. Bu sebeple, aydınlar da gururu bir kenara bırakıp toplumun yükselebilmesi için, milli kültürü halktan öğrenmelidir. Zira, halk vicdan, aydın ise onun şuurudur. (Gökalp XVI).

Programının özünü, "halktan harsi bir terbiye almak için halka doğru gitmek, halka medeniyet götürmek için halka doğru gitmek" şeklinde açıklayan Gökalp'e göre, diğer milletler çağdaş medeniyete girmek için, geçmişlerinden uzaklaşmak zorundadırlar. Buna karşılık, Türkler'in çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak için, yalnızca geçmişlerine dönüp bakmaları yeterlidir:

Eski Türkler hem feminist, hem demokrat idiler; bu sebeple memleketimizde Türkçülük'le beraber feminizm mefkuresi de doğmuştur. Türkçüler'in hem halkçı, hem de kadıncı olmaları, bu asrın, bu iki mefkureye kıymet vermesinden dolayı değildir; eski Türk hayatında demokrasi ile feminizmin iki başlıca esas olması da bu hususlarda büyük bir amildir (Gökalp XVI-XVII).

Görüldüğü gibi, Ziya Gökalp, eski Türk tarihi ve Türk folkloru üzerindeki araştırmaların sonuçlarını, demokrasi ve feminizm gibi modern Batılı düşüncelere kılıf hazırlamak için de kullanır. (Heyd 119)

Edebiyatımızın, halk edebiyatından örnekler aldığı ölçüde millileşeceğini düşünen Gökalp, *Dede Korkut Hikayeleri*'nden, efsanelerden, ilahi, destan, koşma, mani ve halk masallarından esinlenerek yeni eserler yazılması fikrini öne sürer. (Gökalp XX). Ziya Gökalp'e göre dilimizin milli zenginliği anlamının yolu da halk masal ve şiirleriyle, *Dede Korkut Hikayeleri*'ndeki yazı dilimize girmemiş kelime ve deyimleri bilmekten geçer. (Gökalp XVII)

Gökalp'in millî folklor ürünleri, eski adetler ve geleneklerle uğraşması birçok bakımdan romantik Cermen milliyetçilerinin çabalarına benzer. XVIII. yüzyıl Almanya'sında Klopstock, Hristiyan ve Greko-Roman mitolojisinin yerine Kuzey Avrupa ve Cermen efsanelerini koymuştur. Gökalp de tıpkı Klopstock gibi -şüphesiz milliyetçi bir amaçla- bütün Türk masal ve efsanelerini yayımladı ve halk kültürünün çeşitli yönlerine eğildi. Genç öğrencilerini folklor malzemeleri toplamak üzere yönlendirdi. Gökalp'in açtığı yoldan ilerleyen halk edebiyatı çalışmalarını Fuat Köprülü ve Saadettin Nüzhet sürdürdü. Cumhuriyet döneminde Türk ocaklarının yerini alan halk evlerinin başlıca görevlerinden biri de mahalli folkloru incelemektir. (Heyd 118)

Yusuf Akçura'ya göre de Ziya Gökalp, XIX. yüzyıl başlarındaki romantik Alman filozoflarına benzemektedir. Özellikle de H. Von Treitckhe'ye. Treitckhe da, Gökalp gibi üniversite hocaları, gazeteci ve milletvekiliydi. Durheim'a göre, Treitckhe'nin gençlik üzerinde büyük bir nüfuzu vardı. Orjinal bir düşünür değildi Treitckhe. Ama bir çağın temsilcisiydi. Zaten önemi de buradan geliyordu. Zamanının hayatını yaşıyordu ve çevresinin zihniyetini dile getiriyordu. (Heyd 120) Hemen hemen aynı şeyleri Gökalp için de söylememiz mümkündür.

Gökalp'in önemli özelliklerden biri de halkı terbiye etme çabasıdır. Gökalp'e göre, medeni milletler seviyesine yükselebilmek için, halk kültürünün aydın sınıf arasında güçlendirilmesi, toplumsal ve hukuksal kurumların ıslah edilmesi yeterli değildir. Halkı da medenileştirmek gerekir. (Gökalp XVII)

Gökalp, toplumsal eserlerinde ve makalelerinde öne sürdüğü fikirlerini, teorilerini daha geniş bir kitleye, daha cazip, ahenkli bir ifadeyle ve kolaylıkla anlatabilmek için, şiirleri ve halk masallarını vasıta olarak kullanır.

Türkçülüğü, Türk milletini yükseltmek diye tarif eden Gökalp, gençliğe hitaben yazdığı "Kızılelma", çocuklar için kaleme aldığı "Alageyik"te, bu mefkureyi sembolik bir hikaye yoluyla anlatır.

"Kızılelma", Gökalp'in kafasındaki romantizmle realizm arasındaki temel çelişkiyi sergilemesi bakımından ilginç bir şiirdir. Gökalp, şiirde güncel konuların tartışmasıyla rüya ve hayalleri kucak kucağa sergiler; garip mecazları yalın betimlemelerle iç içe kullanır. (Heyd 119)

Gökalp, "Ülker ile Aydın"da, 'Turan' kelimesini sembol olarak kullanır. Olayın kahramanlarından Aydın, bir büyü neticesinde ceylan şekline girer. Hikayenin sonunda, kardeşi Ülker'in yeni doğan ve Turan adı verilen oğlunu görür-görmez eski benliğine döner ve yeniden bir insan olur. (Gökalp XV)

"Kolsuz Hanım" adlı hikayede Gökalp, Edirne'nin işgalini ve geri alınmasını sembolik bir şekilde anlatır. (Gökalp XVIII)

Çocuklara hitaben yazdığı halk masallarında Ziya Gökalp, onlara iyi karakter aşılamaya çalışır. "Tembel Ahmed" ile "Küçük Şehzade"de çalışkanlık ve dürüstlüğün neler kazandırabileceği, "Keloğlan ile KUğular"da doğrunun zulme karşı zaferini, "Düzme Keloğlan"da görünüşe kıymet vermenin fena neticelerini, "Pekmezci Anne"de sabrın, "Keşiş Ne Gördün"de iyi kalpliliğin faydalarını, "Yılan Bey ile Peltan Bey"de ise ailevi bağların kutsallığı fikrini savunur.

Ziya Gökalp'in halk masalları için son tahlilde, romantik Türk milliyetçiliği düşüncesinin taşıyıcısı konumuna indirgenmiş ve bu yüzden de edebi değerleri pek de yüksek olmayan kişisel yaratılardır diyebiliriz.

KAYNAKÇA

Gökalp, Ziya. Ziya Gökalp Külliyyatı-I: Şiirler ve Halk Masalları. Haz. Fevziye Abdullah Tansel. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi 1952

Heyd, Uriel. Ziya Gökalp: Türk Milliyetçiliğinin Temelleri. Ter. Cemil Meriç. İstanbul: Sebil Yaymevi 1980

Memleket Manîleri

Entarım var kırmızı
Ben annemin tek kızı
Çifte yılanlar soksun
Yarımle yatan kızı

★ ★

Fesliğin ektim gül bitti
Dalında bülbül öttü
Ötme be bülbül ötme
Yarım gurbete gitti

★ ★

Gide gide yoruldum
Bir taş buldum oturdum
Şu kerata oğluna
Bir bakışta vuruldum

★ ★

Yolla giderim yolla
Vurma başıma dal ile
Kız istemem zoru ile
Alırım davul ile

★ ★

Sandık sandık üstüne
Bende sandık üstüne
Selam söyle yarime
Evlenmesin üstüme

(Rumeli'den Derlemeler)

BİLMECELER

- 1- "Uzun Ali uz atar 2- "El alır, sandık almaz"
Çocukları düz yatar" 3- "İki kaşık, duvara yapışık"

- 4- "Top top kadayıf, bizim gelin çok zayıf
Bırak zayıflığını da, bir gözü kayıp"

1 (Kırış) 2 (Tüfek) 3 (Kulak) 4 (İğne)